

ДОВГОШИЯ М.Г.аспірант наукового ступеня доктора
філософії наукової лабораторії з проблем
протидії злочинності*(Навчально-науковий інститут №1
Національної академії внутрішніх справ)*

УДК 343.85:343.353] (73) (71) (81)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.5.61>**ПРОТИДІЯ ПРИВЛАСНЕННЮ, РОЗТРАТІ МАЙНА АБО ЗАВОЛОДІННЮ
НИМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ У СФЕРІ
ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ: ДОСВІД США, КАНАДИ ТА БРАЗИЛІЇ**

Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері транспортної інфраструктури є серйозними економічними злочинами, які можуть завдати значної шкоди державному бюджету, приватному бізнесу, а також загрожувати функціонуванню важливих логістичних мереж. Такі злочини мають специфіку, пов'язану з великими обсягами фінансових потоків, значною кількістю учасників і складністю систем транспортної інфраструктури. Встановлено, що протидія привласненню, розтраті майна та заволодінню ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері транспортної інфраструктури в різних країнах має свою специфіку, засновану на особливостях правових систем, культури управління та рівня технологічного розвитку. У статті автором досліджено досвід США, Канади та Бразилії. Аналізуючи зарубіжний досвід виявлення та розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, було встановлено, що суб'єкти протидії корупційним та економічним злочинами поділяється на: 1) багатоцільові органи з правоохоронними повноваженнями; 2) служби боротьби з корупцією в структурі правоохоронних органів. Відповідно акцентовано на діяльності окремих зарубіжних спеціальних органах (агентствах, спеціальних службах), які виконують окремі функції щодо виявлення та розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, як: Сполучені Штати Америки: Федеральне бюро розслідувань (Federal Bureau of Investigation (FBI), Міністерства транспорту США, Служба внутрішніх розслідувань (Office of Inspector General) (OIG), Агентські офіси Генерального інспектора, Управління по боротьбі з фінансовими злочинами (Financial Crimes Enforcement Network – FinCEN), Міністерство юстиції (DOJ), Комісія з цінних паперів і бірж (SEC), прокуратури штату і округу, а також федеральні, державні і місцеві правоохоронні органи; Канада: Королівська канадська кінна поліція (RCMP), Комісія з вирішення скарг на дії Королівської Канадської кінної поліції, Комітет по контролю за діяльністю Королівської Канадської кінної поліції, Офіс генерального аудиту (Office of the Auditor General), Відділ спеціальних розслідувань, Бюро з питань конкуренції; Бразилія: Федеральна поліція Бразилії (Polícia Federal), Федеральна служба контролю (Controladoria Geral da União (CGU)), Офіс Генерального прокурора (Ministério Público Federal), Рада з фінансового моніторингу (Conselho de Controle de Atividades Financeiras, COAF), Tribunal de Contas da União (TCU).

Ключові слова: протидія, розслідування, розтрата, заволодіння, зловживання, службове становище, транспортна інфраструктура, зарубіжний досвід, напрями удосконалення.

Dovhoshyia M.H. Countering misappropriation, embezzlement or abuse of power in the transport infrastructure sector: the experience of the USA, Canada and Brazil

Appropriation, embezzlement or possession of property by abuse of official position in the field of transport infrastructure are serious economic crimes that can cause significant damage to the state budget, private business, and also threaten the functioning of important logistics networks. Such crimes have specific features associated with large volumes of financial flows, a significant number of participants and the complexity of transport infrastructure systems. It has been established that combating embezzlement, embezzlement of property and its seizure by abuse of official position in the field of transport infrastructure in different countries has its own specifics, based on the peculiarities of legal systems, management culture and the level of technological development. In the article, the author studied the experience of the USA, Canada and Brazil. Analyzing foreign experience in detecting and investigating embezzlement, embezzlement of property or its seizure by abuse of official position, it was established that the subjects of combating corruption and economic crimes are divided into: 1) multi-purpose bodies with law enforcement powers; 2) anti-corruption services in the structure of law enforcement bodies. Accordingly, the focus is on the activities of individual foreign special bodies (agencies, special services) that perform separate functions in detecting and investigating embezzlement, embezzlement of property or taking it by abuse of official position, such as: United States of America: Federal Bureau of Investigation (FBI), US Department of Transportation, Office of Inspector General (OIG), Agent Offices of the Inspector General, Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN), Department of Justice (DOJ), Securities and Exchange Commission (SEC), state and district prosecutors' offices, as well as federal, state and local law enforcement agencies; Canada: Royal Canadian Mounted Police (RCMP), Royal Canadian Mounted Police Complaints Commission, Royal Canadian Mounted Police Oversight Committee, Office of the Auditor General, Special Investigations Division), Bureau of competition; Brazil: Federal Police of Brazil (Polícia Federal), Federal Control Service (Controladoria Geral da União (CGU)), Office of the Attorney General (Ministério Público Federal), Financial Monitoring Council (Conselho de Controle de Atividades Financeiras, COAF), Tribunal de Contas da União (TCU).

Key words: *counteraction, investigation, embezzlement, appropriation, abuse, official position, transport infrastructure, foreign experience, areas for improvement*

Постановка проблеми. Розбудова в Україні громадянського суспільства висуває на передній план діяльності державного апарату створення та реалізацію надійного механізму гарантій і захисту прав, свобод, законних інтересів людини та громадянина). Пріоритетне значення, у зазначеному аспекті, в сучасних умовах набуває забезпечення населення від кримінальних загроз). Чільне місце в цьому процесі займає оптимізація кримінально-правових засобів протидії злочинності. Враховуючи, ступінь суспільної небезпечності, а також поширеність такого виду злочинів як привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вельми актуальним видається здійснення дослідження, спрямованого на вдосконалення кримінально-правової конструкції складу цього злочину. Поряд з цим, приймаючи до уваги євроінтеграційні амбіції нашої держави вважаємо за доцільне поєднати означений вектор наукового пошуку з виявленням кращих юридичних зразків зарубіжного законодавства щодо кримінальної відповідальності за привласнення, розтрату майна чи заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем) [1].

Ефективна протидія корупції є однією з найактуальніших проблем сучасності. Про це свідчить системне проведення міжнародних семінарів, конференцій, форумів, присвячених

інноваціям в дослідженні корупції в Європі та за її межами. Вирішення даної проблеми неможливе без системного дослідження сутнісних ознак, проявів, детермінуючих факторів цього негативного суспільного явища. З моменту проголошення Україною незалежності ця проблема стала предметом підвищеної уваги як українських науковців, так і політичних діячів та керівників держави. Цінною підтримкою для вирішення складних завдань боротьби із корупцією в українських реаліях став досвід інших країн і та теоретична й методологічна база, яка вже напрацьована європейськими дослідниками [2, с. 27–28; 3]. 68% європейців вважають, що корупція є поширеним явищем у їхній країні. Про це говорять дані соціологічних опитувань Eurobarometer. Водночас лише 2% опитаних особисто піддавались корупції, а 3% – були свідками корупційних дій. Країни ЄС дуже відрізняються одна від одної як за станом корупції, так і за методами боротьби з нею [4; 3].

Сучасні процеси глобалізації, інтернаціоналізації та триваючої конвергенції потребують глибшого знання не тільки власного законодавства, а й законодавства, зокрема кримінального, зарубіжних країн [5, с. 421]. Як відомо, правова система жодної країни не існує ізольовано. Правові культури країн піддаються постійному впливу однієї на одну. Такий вплив дозволяє оцінити власний досвід правового життя, визначити перспективи розвитку, вдосконалення окремих елементів своєї правової системи [6] щодо виявлення та розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері транспортної інфраструктури. Саме тому вивчення зарубіжного досвіду щодо протидії привласненню, розтрати майна або заволодінню ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері транспортної інфраструктури, потребує удосконалення, що зумовило **актуальність вибраної теми.**

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковою основою даної статті стали праці таких вчених : Д.С. Арсентьев, Г.С. Буга, О.С. Вакаров, В.А. Дем'ячук, А.Ю. Дзюба, О.В. Марченко, Н. В. Москаленко, Л.Р. Наливайко, С.О. Павленко, В.Г. Севрук, О.А. Слабченко, О.П. Степашко, Т.М. Супрун, О.С. Тарасенко, В.І. Теремецький, О. М. Шимон, С.А. Шубіна

Мета статті полягає у аналізі зарубіжного досвіду щодо протидії привласненню, розтрати майна або заволодінню ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері транспортної інфраструктури та визначення на його основі ефективних напрямів щодо запровадження в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчаючи іноземний досвід і здійснюючи конструктивний аналіз підходів різних держав до питання протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, варто констатувати, що у світі за останні десятиліття змінилися підходи, які визначали природу і сутність цього явища, а також концепція правоохоронних органів щодо протидії організованій злочинності [7]. Отже, використання кращого зарубіжного досвіду правоохоронні органи повинні застосовувати лише в контексті існуючої системи права, з огляду на певні правові принципи, традиції, правову культуру та правосвідомість громадян [8; 9].

Здійснюючи аналіз зарубіжного досвіду виявлення та розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері транспортної інфраструктури, слушно наголошує Т.М. Супрун, що багатьом країнам, які входять до першої десятки найменш корумпованих держав, вдалося створити ефективні механізми протидії корупції. До таких країн належать: Франція, Фінляндія, Данія, Швеція, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Австралія, Сінгапур, Швейцарія, Ізраїль, США, Австрія. Перш за все, слід відзначити, що корупція усвідомлюється урядом цих країн як серйозна проблема національної безпеки. При цьому корупція розглядається як зовнішня і внутрішня загроза та поділяється на політичну та економічну. Розвиток політичної корупції породжує безконтрольність політичної ситуації в країні і являє собою загрозу демократичним інститутам і балансу різних гілок влади. Економічна корупція знижує ефективність ринкових інститутів і регулюючої діяльності держави. Важливо підкреслити, що зусилля з обмеження корупції в цих країнах, як правило, інституалізовані та масштабні [10, с. 200; 11, с. 79].

Відповідно, слід наголосити, що кримінальні закони більшості зарубіжних держав взагалі не розрізняють поняття «перевищення» повноважень та «зловживання» ними – всі дії особи, які вона виконує використовуючи свій особливий статус, охоплюються однією кримінально-правовою нормою [12]. Визначальним для України в цьому контексті виступає саме досвід США, де розвинута мережа громадських об'єднань, які уповноважені здійснювати нагляд за розслідуванням перевищення влади або службових повноважень у різних сферах.

Зразковим до проблеми боротьби із корупцією є підхід Сполучених Штатів Америки. Так, з метою стимулювання працівників державного апарату виявляти факти корупції в організаціях, де вони працюють, і повідомляти про них компетентним особам у США був прийнятий Акт про захист інформаторів (The Whistleblower Protection Act). З метою запобігання і протидії корупції в США також створили комітети Сенату і Палати представників Конгресу США, Комітет етики при уряді, а головним координаційним відомством із боротьби з корупцією є Міністерство юстиції. Це відомство поєднує функції міністерства внутрішніх справ, юстиції і прокуратури. Також боротьбою з корупцією займаються близько 700 агентів ФБР по всій країні. Що стосується розслідування фактів корупції у державному апараті штату і на місцевому рівні, то цим займаються органи поліції штату і генеральний аторней штату. Вони не підкоряються федеральним органам поліції і звинувачення, хоча можуть із ними співпрацювати. Головним вектором антикорупційної стратегії США є профілактика корупції у системі державної служби. Антикорупційна стратегія за основу взяла адміністративну мораль, що являє собою етичні та дисциплінарні норми. Зокрема, вимоги Кодексу етики урядової служби, які висуваються до високопосадовців, постають у такому трактуванні: ставити відданість моральним принципам і державі вище відданості особам, партії або державним органам; виконувати Конституцію, закони США, постанови органів влади і ніколи не підтримувати тих, хто ухиляється від їх виконання; працювати весь трудовий день за встановлену плату, докладаючи необхідних зусиль і думки для виконання своїх обов'язків; знаходити і застосовувати найбільш ефективні й економічні способи вирішення поставлених завдань; ніколи не вдаватися до дискримінації, надаючи будь-кому спеціальні блага або привілеї як за винагороду, так і без неї, не брати для себе і своєї сім'ї блага або подарунки за обставин, які можуть бути витлумачені як вплив на виконання посадових обов'язків; не давати жодних обіцянок, що стосуються посадових обов'язків, оскільки державний службовець не може виступати як приватна особа при виконанні державної посади; не вступати ні прямо, ні побічно в комерційні відносини з Урядом, якщо це суперечить сумлінному виконанню посадових обов'язків; ніколи не використовувати конфіденційну і службову інформацію для отримання особистої вигоди; розкривати випадки корупції при їх виявленні; дотримуватися цих принципів, усвідомлюючи, що державна посада є вираженням суспільної довіри [13; 11, с. 86-87].

Отже, розглядаючи американський вектор встановлення обмежень і заборон як засобів запобігання корупції, слід зазначити, що у системі законодавства США відсутній єдиний федеральний закон, який би регламентував застосування антикорупційних механізмів всередині країни, однак відповідні положення можна знайти у окремих нормативно-правових актах, зокрема: Законі про неправдиві звіти (1863 року); Законі про фондові біржі (1934 року); Кодексі законів США (1952 року), розділ 18 глава 63 «Поштове та інші види шахрайства»; Кодексі внутрішніх доходів (1954 року), Законі про звітність щодо валютних та міжнародних операцій (1970 року), Законі про іноземну корупційну практику (1977 року), Акті про етику поведінки державних службовців (1978 року) тощо. 5 травня 1977 року було прийнято Закон про корупцію за кордоном (Foreign Corrupt Practices Act) – федеральний закон про боротьбу з корупцією у міжнародній діяльності, який має екстериторіальну дію, тобто його юрисдикція поширюється за територію США [14; 15].

Позитивно має бути відмічений і диференційований підхід до запобігання корупції у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням адміністративних послуг. Зокрема, в країні забезпечено посилений захист бізнесу шляхом зниження корупційних ризиків під час здійснення господарської діяльності. Так, для мінімізації

ключових ризиків FCPA (Закон про запобігання корупції за кордоном – Д.А.) пропонує низку практик для ведення бізнесу за кордоном опосередковано через сторонніх представників, консультантів, агентів або дистриб'юторів. Міністерство юстиції США та Бюро з питань цінних паперів та біржі Комісії із закордонних корупційних правопорушень США (Керівництво) пропонують, щоб американська компанія, яка здійснює бізнес за кордоном через треті сторони, повинна проводити оцінку ризиків на основі специфіки підприємницьких відносини. Наприклад, американська компанія повинна виконувати «підвищену процедуру довіри» за допомогою створення окремої спеціальної посади консультанта для закупівлі контракту з іноземним урядовим агентством. FCPA передбачає щодо запропонованого консультанта ретельну перевірку його діяльності та його ролі у проведенні транзакцій та оцінку відносин консультанта з державними службовцями. Керівництво також передбачає, що контракт із запропонованим консультантом визначає, які послуги надаватиме консультант [16]. Отже, забезпечується прозоре посередництво, яке унеможливує створення корупційних загроз бізнесу взагалі, а також зловживання службовим становищем окремими його учасниками зокрема. Це надає можливість уникнути випадків привласнення майна шляхом зловживання службовим становищем [11, с. 88-89].

Слід також звернути увагу на модель спеціалізованих антикорупційно-інституційних інститутів США, що включають в себе інститути, які виконують насамперед превентивні функції, а їхня діяльність спрямована на вивчення явищ корупції, підготовці відповідних нормативно-правових актів, контроль за виконанням вимог щодо недопущення конфлікту інтересів, розробка та впровадження кодексів етики тощо. У США такою інституцією є Управління з урядової етики [17; 18, с. 55].

Провідне місце в системі установ щодо запобігання відмиванню грошей у США посідає Управління по боротьбі з фінансовими злочинами (Financial Crimes Enforcement Network – FinCEN). Основною функцією цього органу є надання допомоги правоохоронним органам у їх протилегалізаційній діяльності як на американській території, так і на міжнародному рівні. Сьогодні FinCEN являє собою інформацій-но-аналітичний центр, який збирає, обробляє, аналізує і класифікує фінансову інформацію, а потім передає її компетентним органам. Достатньо важливо, що з 1 січня 2013 року набув чинності закон США «Про оподаткування іноземних рахунків» (Foreign Account Tax Compliance Act – FATCA), згідно з яким фінансові організації всіх країн (foreign financial institution – FFI) повинні укласти спеціальну угоду з податковою службою США (Internal Revenue Service – IRS) про здійснення контролю за наявністю рахунків американських платників податків (або іноземних юридичних осіб, де американські платники податків мають частку володіння) [19, с. 213–214].

Водночас, жодне інше правоохоронне агентство не досягло такого успіху, якого домоглося ФБР в боротьбі з корупцією. Зокрема, цей успіх обумовлений головним чином співпрацею і координацією з боку ряду федеральних, державних та місцевих правоохоронних органів для боротьби з корупцією в усіх сферах суспільного життя. Ці партнерські відносини передбачають належну взаємодію з Департаментом юстиції, Агентськими офісами Генерального інспектора; підрозділами внутрішніх справ правоохоронних органів; федеральними, державними і місцевими правоохоронними, слідчими органами; а також прокуратури штату і округу [20].

Підсумовуючі, слід відзначити, що досвід США у цьому питанні включає як законодавчі, так і організаційні механізми, спрямовані на запобігання, виявлення та покарання таких дій. У США основним нормативним актом є Закон про боротьбу з корупцією за кордоном (FCPA), що передбачає відповідальність за хабарництво та зловживання службовим становищем, навіть якщо ці дії вчинені за межами країни. Контрольні органи: Міністерство юстиції (DOJ) та Комісія з цінних паперів і бірж (SEC) контролюють дотримання антикорупційного законодавства, Міністерства транспорту США та його Інспекційного управління (OIG). Спеціальні підрозділи, наприклад, Управління по боротьбі з фінансовими злочинами (Financial Crimes Enforcement Network – FinCEN), Федеральне бюро розслідувань, Служба

внутрішніх розслідувань (Office of Inspector General), перевіряють використання державного майна. Окрім вище вказаних органів у США є ряд інших суб'єктів, функції яких полягають у забезпеченні дотримання службовими особами принципів їх службової діяльності, запобігання шляхом суворого аудиту, перевірок і навчання персоналу.

Канада має розвинену систему протидії корупції, яка поєднує законодавчі, інституційні та превентивні механізми. Основна мета — забезпечити прозорість, відповідальність і доброчесність у державному та приватному секторах. Інституційна система Канади є: Королівська канадська кінна поліція (RCMP) (має спеціалізовані підрозділи для розслідування корупційних злочинів, зокрема у сфері міжнародної торгівлі); Комісар із питань етики (забезпечує дотримання норм етичної поведінки серед посадових осіб); Бюро з питань конкуренції (відповідає за запобігання антиконкурентним діям і шахрайству в бізнесі); Офіс генерального аудиту (Office of the Auditor General) (проводить аудит державних органів для виявлення зловживань та неефективного використання ресурсів). Канада має низку законів, спрямованих на боротьбу з корупцією: Кримінальний кодекс Канади (охоплює злочини, пов'язані з хабарництвом, зловживанням службовим становищем і шахрайством) та Закон про корупцію іноземних посадових осіб (Corruption of Foreign Public Officials Act, CFPOA), що спрямований на запобігання хабарництву іноземних посадовців канадськими компаніями.

Отже, здійснений аналіз свідчить, що у США та Канаді прийнято ряд спеціальних законів, що спрямовані на розслідування фінансових махінацій та зловживань, зокрема через конфлікти інтересів.

Цікавим з позиції реалізації антикорупційної політики є законодавство Бразилії. До бразильського законодавства активно вносилися нові закони про обмеження корупційної діяльності, а на федеральному рівні створювалися нові інститути для боротьби з нею. На розгляді бразильського Конгресу перебуває понад 80 законопроектів з боротьби з корупцією, включаючи проекти, що забезпечили б карне переслідування компаній, які беруть участь у хабарництві. Приватні організації і державні відомства також уживають заходів проти корупції. Так, у 2008 р. Федеральним верховним судом була прийнята поправка, яка забороняє непотизм у трьох гілках влади на всіх рівнях федерації [21, с. 34; 11, с. 90-91].

У 2014 р. набрав чинності закон, який зобов'язував компанії, уперше викриті в корупції, платити штраф. Новий закон припускав, що компанії нестимуть відповідальність за підкуп державних службовців аж до штрафу від 0,2 до 20% від свого загального виторгу і відшкодування збитків. Однак, незважаючи на це, корупційна складова усередині бразильського суспільства усе ще має значну питому вагу. «Transparencia international» визначає корупцію як «зловживання службовим становищем з метою особистої вигоди і класифікує її таким чином: значна, незначна і політична, залежно від суми грошей і сектору, в якому корупція була виявлена. Значна корупція – дії на державному рівні, які впливають на політику або основні функції держави, дозволяючи одержувати вигоду за рахунок суспільного блага. Низова корупція має на увазі повсякденне зловживання повноваженнями державними службовцями нижчої і середньої ланки в їхніх взаємодіях зі звичайними громадянами, у лікарнях, школах, поліцейських ділянках та інших установах. Політична корупція – зловживання політиків владою з метою особистої вигоди [22, с.45; 23; 11, с. 91]. Отже, Бразилія має тривалий досвід боротьби з економічною та корупційною злочинністю, яка охоплює корупцію, відмивання грошей, ухилення від сплати податків та привласнення державного майна. Основними суб'єктами такої протидії є: Федеральна поліція Бразилії (Polícia Federal), Федеральна служба контролю (Controladoria Geral da União (CGU)), Офіс Генерального прокурора (Ministério Público Federal), Рада з фінансового моніторингу (Conselho de Controle de Atividades Financeiras, COAF), Tribunal de Contas da União (TCU).

Висновок. Аналізуючи зарубіжний досвід виявлення та розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, було встановлено, що суб'єкти протидії корупційним та економічним злочинами поділяється на: 1) багатоцільові органи з правоохоронними повноваженнями; 2) служби боротьби

з корупцією в структурі правоохоронних органів. Відповідно акцентовано на діяльності окремих зарубіжних спеціальних органах (агентствах, спеціальних службах), які виконують окремі функції щодо виявлення та розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, як:

Сполучені Штати Америки: Федеральне бюро розслідувань (Federal Bureau of Investigation (FBI)), Міністерства транспорту США, Служба внутрішніх розслідувань (Office of Inspector General) (OIG), Агентські офіси Генерального інспектора, Управління по боротьбі з фінансовими злочинами (Financial Crimes Enforcement Network – FinCEN), Міністерство юстиції (DOJ), Комісія з цінних паперів і бірж (SEC), прокуратури штату і округу, а також федеральні, державні і місцеві правоохоронні органи;

Канада: Королівська канадська кінна поліція (RCMP), Комісія з вирішення скарг на дії Королівської Канадської кінної поліції, Комітет по контролю за діяльністю Королівської Канадської кінної поліції, Офіс генерального аудиту (Office of the Auditor General), Відділ спеціальних розслідувань), Бюро з питань конкуренції;

Бразилія: Федеральна поліція Бразилії (Polícia Federal), Федеральна служба контролю (Controladoria Geral da União (CGU)), Офіс Генерального прокурора (Ministério Público Federal), Рада з фінансового моніторингу (Conselho de Controle de Atividades Financeiras, COAF), Tribunal de Contas da União (TCU);

Отже, підсумовуючи вище викладене, необхідно наголосити, що саме досвід розвинених країн свідчить, що ефективна боротьба з привласненням і розтратою майна можлива лише за умови комплексного підходу, що охоплює як нормативне регулювання, так і практичні заходи, включаючи розслідування, моніторинг і превенцію. Такий досвід може бути цінним для вдосконалення національних систем протидії корупції та економічним злочинам.

Список використаних джерел:

1. Слабченко О.А. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем за кримінальним законодавством ФРН, Франції та Великобританії: порівняльно-правове дослідження. *Форум права*. 2011. № 4. С. 691-698.
2. Наливайко Л.Р., Марченко О.В. Концептуалізація феномену корупції: вітчизняний та міжнародний досвід. Дискусійні питання застосування антикорупційного законодавства : матеріали Міжнар. Наук.-практ. Конф (м. Дніпро, 15 листоп. 2019 р.). Дніпро : Дніпроп. Держ. Ун-т внутр. справ, 2019. С.27-33.
3. Буга Г.С. Досвід зарубіжних країн в боротьбі із запобігання корупції. Актуальні питання юриспруденції. *Правова позиція*, № 1 (38), 2023. С. 149-152.
4. Боротьба з корупцією: чого вчить досвід ЄС. URL: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2018/07/3/7083870/>.
5. Шубіна С.А. Зарубіжний досвід запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства. *Юридичний науковий електронний журнал*. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2023/98.pdf.
6. Вакаров О. С. «Кримінально-правова характеристика некорисливих злочинів проти власності. Кваліфікаційна робота освітнього ступеня «магістр». Київ. 2020. 108 с. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/44836/1/%D0%92%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2.pdf>.
7. Севрук В. Г. Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: теорія та практика: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. 1092 с.
8. Павленко С. О. Зарубіжний досвід у сфері протидії політичній корупції. Стан, проблеми та перспективи сучасної юриспруденції України в умовах євроінтеграції: правові та суспільні аспекти : матеріали підсумк. наук.-теорет. Інтернет-конф. (Київ, 23 квіт. 2015 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. С. 138-139.

9. Тарасенко О.С. Окремі засади адміністративно-правового регулювання суб'єктів державного фінансового моніторингу: зарубіжний досвід. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 2. 2023. С. 575-579.
10. Супрун Т.М. Зарубіжний досвід запобігання та протидії корупції. Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). Вип. 2–3 (6–7) 2017. С. 199-204.
11. Арсентьев Д.С. Кримінально-правова характеристика зловживання владою або службовим становищем. Дисертація на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. Донецький державний університет внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України, Кропивницький. 2023. 223 с.
12. Корупційні схеми: їх кримінально-правова кваліфікація і досудове розслідування / За ред. М.І. Хавронюка. К. : Москаленко О. М., 2019. 464 с.
13. Степашко О.П. Основні вектори антикорупційної політики в США. URL: <https://ufpa.org.ua/blog/2331>.
14. Закон про корупцію за кордоном від 10 листопада 1998 р. (Foreign Corrupt Practices Act). URL: <http://www.justice.gov/criminal/fraud/fcpa/docs/fcpa-russia.pdf>.
15. Шимон О. М. Зарубіжний досвід правового регулювання та застосування обмежень і заборон як засобів запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2018. № 3. С. 169 – 175.
16. Дзюба А.Ю. Законодавчий досвід запобігання корупційним злочинам США у сфері приватної економіки (foreign corrupt practices act). URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/18_04_2019/pdf/33.pdf.
17. Новіков О. Світовий досвід функціонування спеціалізованих антикорупційних органів. Ефективність державного управління. 2015. № 43. С. 52-57.
18. Теремецький В. І, Дем'янчук В. А Міжнародний досвід реалізації антикорупційної політики. Право і безпека. 2017. 4 (67). С. 67- 72.
19. Москаленко Н. В. Досвід США щодо побудови системи запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Фінанси, облік, банки. 2014. № 1 (20). С. 209-214.
20. Public Corruption. URL: <https://www.fbi.gov/investigate/public-corruption>. The Whistleblowing Commission. Code of Practice. URL: <http://www.pcaw.org.uk/whistleblowing-commission-public-consultation>. SEC-whistleblowing-benefits-foreigners-too.
21. Балмасов С. Відкати і корупція «обезглавили» бразильське місто. *Око-planet.su*. URL: <http://bit.ly/1dr8IA2>.
22. Portal da Transparência do Governo Federal. URL: <http://www.portaltransparencia.gov.br>.
23. Ткач О., Ткач А. Антикорупційна політика і демократія в Бразилії: досягнення і нові виклики. URL: https://ipiend.gov.ua/wpcontent/uploads/2018/11/tkach_antykoruptsiina.pdf.

